

Жана Молхова

Послеслов към „Ромео и
Жулиета“

Магията на голямото изкуство се състои в това, че всеки намира в него нещо свое, съкровено, лично, неповторимо. Едно и също произведение на изкуството може да действа по различен начин при различни обстоятелства.

Един въпрос, който човек си задава за пиесата „Ромео и Жулиета“ е защо тя именно е имала и продължава да има успех близо четири столетия, и то до степен, че имената на главните герои и на двете им семейства, са станали синоними на гореща любов и вяност, и на жестока, безсмислена и сляпа вражда.

Темата на любовта, естествено, е вълнувала хората от най-дълбока древност до наши дни. До нас са стигнали творби за голяма любов и привързаност. Океани сълзи са били пролети и се проливат над нещастната съдба и трагичен край на любовни двойки, като се почне с Пирам и Тизба, Херо и Леандър от древната гръцка класика, Тристан и Изолда от средновековната европейска литература, Павел и Виргиния от по-ново време и стигнем до нашите „Залибил е млади Камен Цена хубавица...“. И всички те са млади, хубави, с богата душевности, дават най-ценното, живота си, в името на любовта...

Известно е, че всяко произведение на изкуството е тясно свързано с традиции и новаторство едновременно. Традициите са унаследени възгледи, философски, социални, морални, естетически, отнасят се както до съдържанието, така и до формата.

В европейската традиция от средновековието църковната догма е имала влияние върху цялостния живот на хората, следователно и върху изкуството. През Ренесанса, т.е. времето, когато е живял и творил великият Шекспир, отношението към средновековните догми и древността е пречупено през призмата на новите веяния на епохата, които могат да се нарекат ренесансов хуманизъм.

Идеите на Ренесанса напълно отричат първенстващата роля на религиозните догми, идеалът не е вече отвъдният свят, а животът тук, на земята. Човекът, и то отделната човешка личност, е ценна и затова трябва да бъде опозната по-добре. Човекът е част от света. Човешката красота е физическа и духовна и в този смисъл има свое място в живота. Ренесансът насочи изкуството към извайване на индивидуални човешки образи, на живи човешки същества, противно на мъртвородените еднопланови алегорични образи от средновековните драми. Друга характерна черта на ренесансовия мироглед е преоткриването на природата. Ренесансовият човек отвори очите си за природата и нейните красоти, за тясната връзка между човека и природата. Идеята, че човек трябва да

живее пълноценно и пълнокръвно, според природните закони, все повече се налага в миросгледа на обикновения ренесансов човек. И радостта от живота, а не отказът от него, както е учела християнската църква, е също така белег на тази епоха.

Тъкмо поради тези възгледи, не е чудно, че театралното изкуство в Англия достига връхна точка по онова време. Като че ли театърът най-допадал за изявяване на идеите, които като ураган обхванали цяла Европа и навлизали все по-дълбоко в живота, за да го променят изцяло.

По времето на Шекспир, втората половина на XVI в. и началото на XVII в., театърът е бил едновременно народно и дворцово изкуство. Народно, тъй като съществуващите театрални трупи давали представления в помещения, подобни на сегашен цирк, но по-малки по размер, където народът имал достъп. Дворцово, защото тези театрални трупи имали почти винаги за меценат някой виден дворянин или дори самата кралица Елизабет, и давали представления в техните дворци.

Спецификата на театъра изисква винаги да има пиеси, които да се харесват на широката публика. През Ренесанса съществувала практика да се взимат сюжети от дадено литературно произведение без разлика на жанра, и да се пригаждат за сцената.

Уилям Шекспир първоначално е бил актьор, който нагаждал чужди сюжети за драматични произведения, играли от трупата му. Така бил открит невероятният талант на най-великия драматург на човечеството от по-ново време.

В творческата биография на драматурга Уилям Шекспир „Ромео и Жулиета“ е една от ранните му трагедии, датирана между 1594 и 1595 г. Тя била написана да се играе на сцена, а не да се чете. Въпреки това съвременният читател изпитва голяма естетическа наслада от нея и колкото пъти я препрочита, толкова пъти открива нови красоти в нея. Цялостното впечатление от пиесата не подтиска, както би се очаквало при една трагедия. Напротив, читателят затваря последната страница с душа, препълнена от красота, светлина, доброта... човешина.

Из страниците на пиесата шестува действителният живот, независимо от условностите на театъра и на съществуващите догми. Съвременният читател ги пренебрегва напълно не само защото му са съвсем чужди, но и защото те нямат сериозно отражение върху същността и духа на самата трагедия.

Драматургично, от гледище на постройката на пиесата, всичко е съгъстено, за да може да се развие действието в рамките на определеното драматично време. Това е направено така майсторски, че

последователността на събитията не е насилена, внушението е – пълна житейска правда. Хорът, който открива пиесата, не ни смущава. Познат още от древногръцките трагедии, тук той не играе ролята, която има в тях. Вероятно Шекспир го е заел, следвайки модела, но го е изоставил, понеже не споделял идеята за всемогъществото на Съдбата, на свръхземните сили и ролята им в живота на обикновения човек.

Героите в пиесата са дадени с индивидуалните им черти, но в същото време са и представители на човешки типове, с определен социален отзвук. Като във всяка пиеса, действащите лица са свързани с главните герои чрез различни нишки и това определя тяхното място и техния принос за цялостното звучене на драмата.

Въпреки реквизита от XVI в. Жулиета с нищо не отстъпва на едно съвременно умно момиче. Тя е горещо влюбена, но това не ѝ пречи да разсъждава трезво. Още при първата си среща с Ромео тя проявява остроумие, чувство за хумор и естественото самочувствие на красиво младо момиче. В известната градинска сцена, след като разбира, че Ромео е узнал тайната на сърцето и, като е чул признанията ѝ на висок глас, тя не си слага маската на лъжлив момински свян, а открито отново признава любовта си. В същия разговор после тя изказва опасение, че любовта им ѝ се вижда „премного необмислена, бърза и внезапна“ и затова се страхува, че няма да бъде трайна.

С постъпките и цялостното си поведение Жулиета се проявява като любеща дъщеря, която уважава родителите си, но не отстъпва от своите разбирания. Тя е нежна към братовчедата си Тибалт и дълбоко страда за смъртта му, но любовта ѝ и чувството за вяност към любимия стоят над всичко. Жулиета преценява точно своята дойка, към която питае обич, ала и снизхождение, понякога и гняв поради липсата на човешко достойнство. С други думи, Жулиета не е бледата дама от средновековните романи, която няма други интереси и занимания, освен да се нагизди, за да изглежда по-красива в очите на своя рицар.

Ромео е по-традиционен любовник. Особено в началото, по схемата на Петрарка, той е влюбен в дама, която не му отвръща със същото, тъй като се е обрекла на безбрачие, т.е. на бога. И по всички правила на тази схема, Ромео крее по нея. Но щом съзира Жулиета, обхванат от истинска, човешка любов, той бързо забравя „дамата на своето сърце“.

Заслужава внимание разликата в езика на Жулиета и на Ромео. Докато Жулиета говори на относително прост и ясен език, не така претрупан с различни фигури и обрати на речта, то Ромео като че ли не може да каже и най-обикновеното нещо с прости думи, а непрекъснато си

служи със сложни и дълги метафори, сравнения и пр.

Дойката допринася за колорита и жизнеността на драмата. Много пестеливо (нейната роля е минимална в действието, тя е само посредница между двамата влюбени) Шекспир изгражда един пълнокръвен образ на проста жена от народа, която живее с обикновените, но основни истини за живота.

Отец Лоренцо, въпреки че е свещеник, е също така ренесансова фигура. Не само защото пристъпва закона, като венчава тайно двамата влюбени, но и защото напълно споделя схващането, че човек трябва да се ръководи от повика на сърцето си, а не да го потъпче, за да угоди на бащината си воля.

Трагичната история се разгръща в ежедневието, в което се появяват и слугите; кой мързелив, кой бърлив, кой хитрец на дребно, прости и невежи, ала и те не се отказват от земните радости и не го крият. Между тях също има остроумни, но тяхното остроумие се проявява в доста солените им шеги и съвсем прозрачните им простовати намеци.

Двойките Капулети и Монтеки са твърде безцветни в сравнение с останалите епизодични лица, но и при тях има ренесансови черти. Отношенията в семействата им са естествени и това личи от диалозите, които водят помежду си.

Тази пиеса не би била това, което е, ако не беше поставена в една социална рамка, утежнена от отношенията между двете семейства. Докато в древните трагедии съдбата на хората е предопределена от „горе“, от „божествени сили“ и трагедията се състои в невъзможността на човека да се пребори с тези „сили“, тук положението е съвсем друго. Трагедията не е в „предопределеността“, ако и да има намеци за това, че двамата влюбени под неблагоприятното съчетание на звездите. Трагедията не е и в характеристиките на двамата влюбени, нито пък в несподелената любов. Трагедията им е, че са деца на враждуващи семейства. Тази жестока вражда има отрицателно въздействие и върху живота на Верона, тя нарушава спокойствието на гражданите. Тя се оказва съдбовна за живота на други членове на семействата и на града – Тибалт и Меркуцио, – двама млади и достойни мъже, които загиват нелепо, водени само от сляпа мъст и ожесточение. Възвишената любов и вярност у Ромео и Жулиета са противопоставени на безсмислието, падението и глупостта на техните враждуващи семейства. Тази глупост, човешката глупост унищожава физически двамата влюбени. Но тяхното чисто и силно чувство накрая побеждава и слага край на семейната вражда.

Атмосферата на младост в тази трагедия, на движение и радост от

живота, въпреки всичко, се носи и от езиковите изразни средства. Образността в тях е свързана със светлината, със сиянието на звездите, красотата на нощта, на луната, спокойствието и обещанието на зората. Дори пресилените „кончета“ не звучат изкуствено в устата на двамата влюбени.

За това обаяние допринася и чудесният превод на Валери Петров, който ни дава възможност да почувствуваме красотата на Шекспировата трагедия чрез красотата на нашия роден език.

КРАЙ

© 1981 Жана Молхова

Сканиране, разпознаване и редакция: NomaD, 2009

Издание:

Уилям Шекспир. Ромео и Жулиета

Второ издание

Държавно издателство „Отечество“, 1981

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/10279>]